



Вступ

Мандрівник у Часі — мабуть, ця назва буде для нього найбільш відповідною — розповідав нам просто якісь незбагненні речі.

Його сірі очі блищали та мружилися, а зазвичай бліде обличчя почервоніло й пожвавішало. Вогонь яскраво палав у каміні, електричні лампочки в срібних ліліях сяяли м'яким білим світлом, бульбашки у склянках із вином іскрилися й переливалися. Наші крісла — винахід хазяїна — швидше тримали нас в обіймах і пестили, ніж служили сидінням. У кімнаті панувала саме та приємна пообідня атмосфера, яка звільняє думку від рамок визначеності й дає поштовх фантазії.

Він викладав нам свою ідею, відзначав головні пункти, піднімаючи тонкий вказівний палець, а ми сиділи й ліниво захоплювалися його серйозним ставленням до нового парадокса (як подумки ми це називали) і разючою винахідливістю.

— Ви повинні уважно стежити за моєю думкою. Я заперечуватиму ті ідеї, які в цей час вважаються майже загальноновизнаними. Ну ось,



наприклад, геометрія, якої ви навчалися в школі, — вона ґрунтується на помилковому уявленні...

— Чи не занадто це складний предмет, щоб із нього починати? — запитав рудоволосий Фільбі, запеклий сперечальник.

— Я не вимагаю, щоб ви погоджувалися зі мною, не маючи на те розумних підстав. Але своїми доказами я змушу вас прийняти всі положення, які мені потрібні. Ви знаєте, звичайно, що математична лінія, товщина якої дорівнює нулю, не має реального існування. Навчали вас цього? У дійсності не існує й математичної площини. Це все чисто абстрактні поняття.

— Справедливо, — підтвердив Психолог.

— Так само не може реально існувати й куб, який має тільки довжину, ширину й висоту.

— Я протестую, — заявив Фільбі. — Тверде тіло явно може існувати. Всі реальні речі...

— Так думає більшість людей. Але почекайте хвилину. Може існувати *миттєвий* куб?

— Не розумію вас, — сказав Фільбі.

— Чи може реально існувати куб так, щоб існування його не тривало в часі?

Фільбі замислився.

— Ясно, — вів далі Мандрівник у Часі, — що всіляке реальне тіло мусить мати довжину за *чотирма* вимірами, тобто мати довжину, ширину, висоту й тривалість існування. Але внаслідок природної обмеженості фізичної сторони нашої істоти — я зараз поясню вам — ми схильні не помічати цього факту. Насправді існують чотири виміри: три з них ми називаємо вимірами простору, а чет-



вертий — це вимір часу. Щоправда, існує намагання провести неіснуючу в дійсності розбіжність між першими трьома вимірами й останнім, але це можна пояснити тією обставиною, що наша свідомість, від початку й до кінця нашого життя, рухається в тому самому напрямку — у напрямку останнього, четвертого, виміру.

— Це, — сказав Дуже Молодий Парубок, докладаючи відчайдушних зусиль, аби запалити сигару над лампою, — справді цілком очевидно!

— Тож-бо й воно, тоді цікаво, чому цей факт зовсім не береться до уваги, — розповідав Мандрівник уже впевненіше. — У дійсності це і є четвертий вимір, хоча деякі люди, котрі міркують про четвертий вимір, не знають, що вони говорять саме про це. За суттю, це лишень інший спосіб дивитися на час. Між часом і кожним із трьох вимірів простору немає жодної різниці, крім тієї, що наша свідомість рухається уздовж часу, уздовж четвертого виміру. Але багато недалекоглядних людей зовсім неправильно розуміють це. Ви, звичайно, чули, *що* вони говорять про четвертий вимір?

— Я не чув, — сказав Провінційний Мер.

— Усе дуже просто. Простір, як його розуміють наші математики, має три виміри — ми можемо називати їх довжиною, шириною й висотою, — і він завжди визначається відносно трьох площин, кожна з яких утворює прямий кут із двома іншими. Учені-філософи, однак, не раз ставили собі запитання, чому визнається існування тільки трьох вимірів, чому не може існувати четвертого, під прямим кутом до трьох інших? Вони



навіть намагалися створити геометрію чотирьох вимірів. Професор Саймон Ньюком говорив про це в нью-йоркському математичному товаристві місяць тому. Ви знаєте, як на пласкій поверхні, що має тільки два виміри, ми можемо зобразити тіло з трьома вимірами. І точнісінько так само, за допомогою тривимірних моделей, можна передати зображення тіла з чотирма вимірами, якщо тільки опанувати перспективу предмета. Розумієте?

— Здається, так, — пробурмотів Провінційний Мер і, насупивши брови, поринув у стан внутрішнього споглядання, причому губи його й далі во-рушилися, немов він повторював містичні слова. — Так, мені здається, тепер я розумію, — сказав він після досить тривалої паузи, і обличчя його раптом прояснішало.

— Добре. Мушу вам повідомити, що я сам протягом деякого часу займався геометрією чотирьох вимірів. Певні результати, отримані мною, є досить цікавими. Наприклад: ось портрет хлопчика, коли йому було вісім років; ось інший портрет того самого підлітка, коли йому виповнилося п'ятнадцять; третій — коли йому було сімнадцять років; на четвертому зображений той самий юнак у двадцятичотирьохрічному віці. Все це, так би мовити, перетини, тобто тривимірні зображення його чотиривимірної істоти, котра і постає річчю цілком конкретною й не змінюється.

— Учені, — сказав Мандрівник у Часі після мовчання, необхідного для правильного засвоєння сказаного, — вчені чудово знають, що час є тільки



Істота... стояла нерухомо, засліплена світлом.



Птах... накинвця на мене. Боже милосердний!